Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi annetun lain muuttamisesta (HE 221/2026 vp)

Eduskunta
Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta, ti 20.10

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Esa Huhta

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Esityksen keskeisenä tavoitteena on saattaa vuonna 1988 perustettujen soidensuojelualueiden rauhoitussäännökset lain tasolle ja yhdenmukaisiksi vuonna 2023 voimaan tulleen luonnonsuojelulain kanssa. Lakimuutoksella on pääosin myönteisiä ja vähäisiä luontovaikutuksia, sillä kyseiset alueet ovat jo ennestään suojeltuja ja sisältyvät Natura 2000 -verkostoon. Ehdotetut muutokset selkeyttävät sääntelyä ja vahvistavat luontoarvojen huomioimista erityisesti poikkeuslupamenettelyissä. Luonnonvarakeskus (Luke) kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksensä asiassa ja toteaa esitysluonnoksesta seuraavaa.

2 Lausunto

Luonnonvarakeskus pitää myönteisenä sitä, että kaikki soidensuojelualueiden rauhoitussäännöksistä poikkeamista koskevat lupa-asiat keskitetään Metsähallituksen toimivaltaan. Lakimuutoksen merkittävimmät mahdolliset riskit liittyvät tulevaan lupa- ja poikkeusmenettelyyn.

Vaikutukset luontotyyppeihin ja ekosysteemeihin

Esityksessä täsmennetään soidensuojelualueiden perustamistarkoitus, joka kattaa aiempaa laajemmin suoluonnon lisäksi muut alueilla esiintyvät luontotyypit ja lajiston. Tämä on ekologisesti perusteltua ja parantaa suojelun vaikuttavuutta, sillä monet alueet sisältävät EU:n direktiiviluontotyyppejä kuten muun muassa boreaalisia luonnonmetsiä, pienvesiä sekä tulva- ja pohjavesivaikutteisia luontotyyppejä. Sääntelyn yhdenmukaistaminen luonnonsuojelulain kanssa vahvistaa näiden luontotyyppien turvaa erityisesti lupaharkinnassa.

Kivennäismaiden metsätalouden sekä rauhoittamattomien kasvien ja kasvinosien keruun kieltäminen kaikilla soidensuojelualueilla selkeyttää ja tiukentaa suojelutasoa. Käytännön merkitys on kuitenkin vähäinen, koska metsätaloutta ei alueilla ole viime vuosina harjoitettu.

Luke katsoo, että malminetsintä ja sitä mahdollisesti seuraava kaivostoiminta ovat lähtökohtaisesti ristiriidassa soidensuojelualueiden luontoarvojen turvaamisen ja ylläpitämisen kanssa. Malminetsintä suojelualueilla tuo alueille häiriötä ja luontoarvoihin kohdistuvia riskejä. Toiminta voi heikentää alueiden ekologista tilaa sekä niiden merkitystä poronhoidolle ja siten välillisesti myös saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiä. Vaikka etsintä olisi alueellisesti rajattua ja luvanvaraista, sen hyväksyttävyys edellyttää erityisen painavia perusteita sekä luotettavaa näyttöä siitä, ettei toiminta heikennä suojelun perusteena olevia luontotyyppejä, lajistoa tai alueen ekologista eheyttä.

Luken näkemyksen mukaan perusteet malminetsinnän sallimiselle suojelualueilla voivat olla olemassa vain poikkeuksellisissa tapauksissa. Lähtökohtaisesti suojelualueiden tulisi toimia luonnon monimuotoisuuden turvaajina ilman taloudellisiin hyödyntämistarkoituksiin liittyviä maankäyttöpaineita.

Vaikutukset lajistoon

Soidensuojelualueet ovat monin paikoin linnustollisesti arvokkaita, ja 36 aluetta on nimetty EU:n lintudirektiivin mukaisiksi erityisiksi suojelualueiksi (SPA). Rauhoitussäännösten päivittäminen ja lupamenettelyjen täsmentäminen parantavat edellytyksiä estää toimenpiteet, jotka voisivat heikentää suojeluperusteena olevien lajien elinympäristöjä tai aiheuttaa merkittävää häiriötä. Näin esitys tukee myös luonnonsuojelulain Natura 2000 -aluetta koskevia heikentämiskieltoja.

Luke pitää tärkeänä, että mahdollisia poikkeuslupia koskevassa lupaharkinnassa tulee huomioida ajantasainen tieto alueiden merkityksestä alueen suojelun perusteena oleville direktiivilajeille. Erityisesti metsäpeuran, metsähanhen ja eräiden riistalajien lisääntymisalueiden sekä alueiden välisten ekologisten yhteyksien merkitys olisi tarpeen ottaa huomioon vaikutuksia arvioitaessa.

Luke katsoo, että ehdotettu Metsähallituksen myöntämä lupa kerätä lintujen pesiä tieteellistä tutkimusta tai opetusta varten ei vastaa nykyisiä tutkimus- ja opetustarpeita ainakaan yleisellä tasolla. Tällaisen luvan tarve voi olla perusteltu lähinnä yksittäisissä tutkimushankkeissa, joissa pesänäytteiden kerääminen on välttämätöntä esimerkiksi ympäristömyrkkyjen, muiden haitta-aineiden tai ympäristön tilan selvittämiseksi. Tämän vuoksi sääntelyä voitaisiin perustella pikemminkin tutkimuksellisiin erityistarpeisiin kohdistuvana poikkeusmahdollisuutena kuin laaja-alaisesti tieteellistä tutkimusta ja opetusta palvelevana lupaperusteena.

Luke pitää myönteisenä, että tutkimus sisällytetään soidensuojelualueiden perustamistarkoitukseen. Luonnonvarakeskus korostaa lisäksi, että tutkimus- ja seurantatoiminnan edellytykset sekä suojeluarvojen arvioinnissa tarvittavan tiedon keruu tulee turvata alueilla myös jatkossa.

Alueelliset kielteiset vaikutukset

Esitykseen sisältyy paikallisia kielteisiä luontovaikutuksia valtatie 21:n Palojoensuu–Maunu -perusparannushankkeen vuoksi. Jietanasvuoman ja Lätäsenon–Hietajoen soidensuojelualueiden rajauksia esitetään muutettaviksi, mikä johtaa pienehköihin, mutta paikallisesti merkittäviin luontotyyppien pinta-alamenetyksiin. Natura-arvioinnin mukaan menetykset kohdistuvat muun muassa aapasoihin, boreaalisiin luonnonmetsiin ja tunturikoivikoihin, mutta kokonaisuutena heikennys Natura-alueiden suojeluperusteisiin ei ole merkittävä, kun hankkeeseen liitetyt lieventämistoimet toteutetaan.

Arvioidut vaikutukset poronhoitoon ja saamelaiskulttuuriin

Poronhoidon edellytysten osalta säännökset esitetään säilytettävän pitkälti ennallaan. Poronhoidon harjoittaminen on aina sallittua poronhoitolain (848/1990) mukaisesti. Poronhoidossa voidaan liikkua moottorikäyttöisellä ajoneuvolla maastoliikennelain (1710/1995) 4 §:n 2 momentin 3 kohdan

mukaisesti ilman maanomistajan lupaa lumipeitteen aikana ja poronhoidon kannalta välttämättömissä tehtävissä lumettomassa maastossa. Pykälän 3 momentissa sallittaisiin myös poronhoitoalueella sijaitsevilla soidensuojelualueilla poronhoidon edellyttämien kämppien, poroaitojen ja muiden rakenteiden rakentaminen, poronhoitoon tarvittava puun ottaminen sekä poronhoitoon liittyen leiriytyminen ja avotulen teko. Ehdotetulla säännöksellä säilytettäisiin alueilla poronhoidon nykytila. Ehdotetussa säännöksessä mainitut toimenpiteet eivät edelleenkään edellyttäisi Metsähallituksen viranomaislupaa. Käytännössä Metsähallitus maanomistajana edellyttää kuitenkin asiasta suostumusta tai sopimusta käytännön toteutuksesta nykykäytännön mukaisesti.

Poronhoitoalueella sijaitsevilla soidensuojelualueilla on merkittävä rooli poronhoidon edellytysten turvaamisessa. Alueet tarjoavat poroille ympäri vuoden sekä ravintoa että rauhallisia elinympäristöjä. Keväällä ne toimivat tärkeinä vasonta-alueina, kesällä monipuolisina ravinnonhankinta-alueina ja syksyllä sekä alkutalvella tärkeinä laidunalueina. Talviaikaan suoalueiden vanhat metsäsaarekkeet ja korvet tarjoavat poroille maa- ja luppojäkälää, jotka ovat keskeisiä talviravinnon lähteitä. Soidensuojelualueiden ekologinen tila ja yhtenäisyys ovat siten tärkeitä sekä porojen hyvinvoinnin että poronhoidon kannalta.

Säännösehdotuksen katsotaan turvaavan myös saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytyksiä. Soidensuojelualueilla saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamista ei ole rajoitettu, ja ehdotuksessa säilytettäisiin erityisesti poronhoidon, metsästyksen ja kalastuksen harjoittamisen edellytykset. Rauhoitussäännösten nostaminen asetustasolta lakiin vahvistaisi niiden oikeudellista perustaa ja toteutumista. Luke katsoo, että esitys saattaa soidensuojelualueiden rauhoitussäännökset perustuslain ja voimassa olevan luonnonsuojelulain edellyttämälle tasolle sekä turvaa että vahvistaa poronhoidon harjoittamisen ja saamelaiskulttuurin ylläpitämisen edellytyksiä. Esitys mahdollistaa poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen harjoittamisen soidensuojelualueilla nykyisessä laajuudessaan. Lisäksi se joiltakin osin vahvistaa näitä edellytyksiä turvaamalla saamelaisten oikeuksia soidensuojelualueita koskevissa malminetsintälupamenettelyissä.

Luke katsoo, että soidensuojelualueille myönnettävissä malminetsintäluvissa sekä muissa suojelualueiden luontoarvoja heikentävästi vaikuttavissa luvissa tulee riittävästi huomioida toiminnan ja siihen liittyvän maankäytön haitalliset vaikutukset poronhoitoon ja saamelaiskulttuuriin. Samalla poronhoitoa harjoitettaessa on huolehdittava siitä, ettei toiminta vaaranna suojelualueiden luontoarvojen säilymistä ja ylläpitämistä. Metsähallituksella on keskeinen rooli lupapäätösten valmistelussa ja suojelualueiden luontoarvoja turvaavan käytön yhteensovittamisessa. Tämän tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää riittäviä henkilöstö- ja taloudellisia resursseja.

3 Lausunnon tiivistelmä

Kokonaisuutena lakimuutoksen luontovaikutukset ovat pääosin myönteisiä tai neutraaleja. Esitys vahvistaa soidensuojelualueiden ekologista suojelua selkeyttämällä niiden perustamistarkoitusta, yhtenäistämällä

rauhoitussäännöksiä sekä parantamalla poikkeuslupamenettelyjen luontoperusteista harkintaa. Soidensuojelualueita koskevissa malminetsintä- ja muissa toimintaluvissa tulee kuitenkin varmistaa, että toiminnan ja siihen liittyvän maankäytön vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen sekä poronhoitoon ja saamelaiskulttuuriin arvioidaan kattavasti ja otetaan asianmukaisesti huomioon lupaharkinnassa. Lakimuutosesitystä voidaan pitää luonnon monimuotoisuuden turvaamisen näkökulmasta perusteltuna.

Nina Peuhkuri

Operatiivinen päällikkö, johtava tutkija

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 16.10.2026 klo 15:18:30.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:
Esa Huhta
Esa Huhta, Andreas Lindén, Antti Paasivaara, Jouko Kumpula

Liitteet:

Tiedoksi: